2. Teoretická východiska

Jakub Machura

Masarykova univerzita
Ústav českého jazyka
machura@phil.muni.cz

PŘIROZENÉ × FORMÁLNÍ JAZYKY

- počítačové programy a přirozené jazyky sdílí teorii formálních jazyků a praktický zájem o efektivní algoritmy analýzy

PŘIROZENÉ × FORMÁLNÍ JAZYKY

- počítačové programy a přirozené jazyky sdílí teorii formálních jazyků a praktický zájem o efektivní algoritmy analýzy

- co je formální jazyk?

PŘIROZENÉ × FORMÁLNÍ JAZYKY

- počítačové programy a přirozené jazyky sdílí teorii formálních jazyků a praktický zájem o efektivní algoritmy analýzy
- co je formální jazyk?
- co je formální gramatika?

Chomského hierarchie gramatik a jazyků

CHOMSKÉHO HIERARCHIE GRAMATIK A JAZYKŮ

Typy gramatik

gramatiky:

- regulární (regular) neterminál → **terminál**[neterminál]

  S → **a**S
  S → **b**

  ekvivalentní síle konečných automatů, neumí $a^n b^n$

- bezkontextové (context-free) neterminál → cokoliv

  S → **a**S**b**

  ekvivalentní síle zásobníkových automatů, umí $a^n b^n$, neumí $a^n b^n c^n$

- kontextové (context-sensitive) – víc termů na levé straně (*kontext* neterminálu)

  A**S**B → A**a**B**c**B

  ekvivalentní síle lineárně ohraničeného Turingova stroje, umí $a^n b^n c^n$

- rekurzivně vyčíslitelné (recursively enumerable) – bez omezení
  ekvivalentní síle Turingova stroje

přirozený jazyk byl dlouho pokládán za bezkontextový → nyní prokázáno, že obsahuje kontextové prvky

Chomského hierarchie gramatik a jazyků

- množiny jazyků jsou ve vztahu ostré inkluze

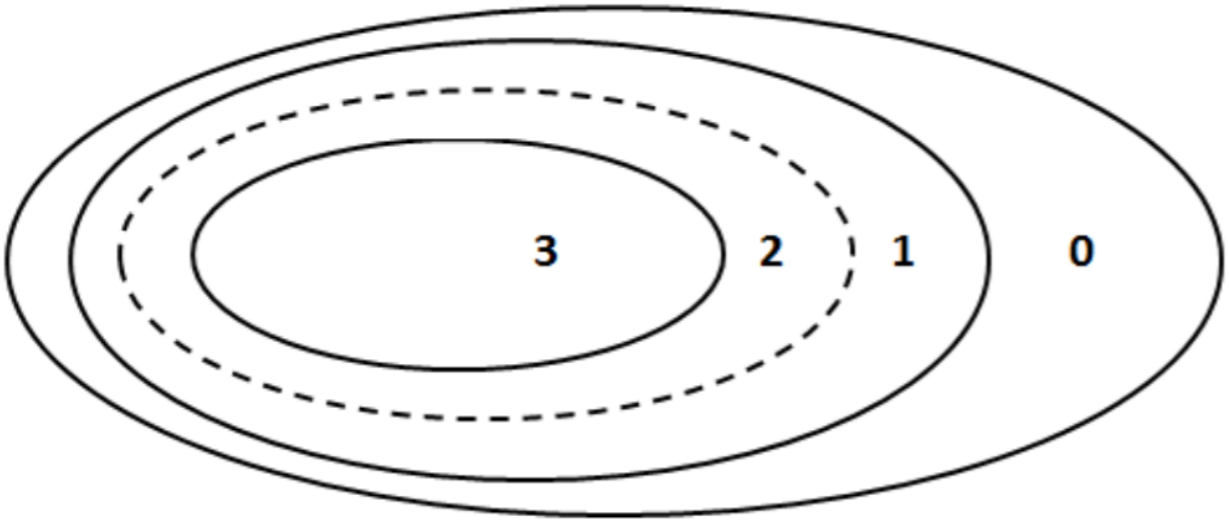

Princip Chomského klasifikace

PARSING FORMÁLNÍCH × PŘIROZENÝCH JAZYKŮ

- ALGOL 60 – první programovací jazyk popsaný pomocí Backus-Naurovy formy (BNF)

PARSING FORMÁLNÍCH × PŘIROZENÝCH JAZYKŮ

```
<postal-address> ::= <name-part> <street-address> <zip-part>

<name-part> ::= <personal-part> <last-name> <opt-jr-part> <EOL> |
                <personal-part> <name-part> <EOL>

<personal-part> ::= <first-name> | <initial> "."

<street-address> ::= <opt-apt-num> <house-num> <street-name>
                     <EOL>

<zip-part> ::= <town-name> "," <state-code> <ZIP-code> <EOL>

<opt-jr-part> ::= "Sr." | "Jr." | <roman numeral>

<roman numeral> ::= <ones> | <five> | <tens>

<ones>  ::= "I"{1,3}

<five>  ::= "V"<ones>? | "IV"

<tens>  ::= X{1,3}<five>? | X{0,3}IX<five>
```

PARSING FORMÁLNÍCH × PŘIROZENÝCH JAZYKŮ

- ALGOL 60 – první programovací jazyk popsaný pomocí Backus-Naurovy formy (BNF)

- dokázalo se, že BNF je ekvivalentní CFG (1962), podnět pro výzkum formálních jazyků z hlediska přiroz. jazyků

Gramatiky přirozeného jazyka

- konkrétní popis je velmi složitý úkol

Gramatiky přirozeného jazyka

- konkrétní popis je velmi složitý úkol
- rodilí mluvčí nemají potíže s pochopením významu vět

Gramatiky přirozeného jazyka

- konkrétní popis je velmi složitý úkol
- rodilí mluvčí nemají potíže s pochopením významu vět
- Paniniho gramatika sanskrtu

Gramatiky přirozeného jazyka

- Paniniho gramatika sanskrtu
  - cca 400 př. n. l.

Gramatiky přirozeného jazyka

- Paniniho gramatika sanskrtu
  - cca 400 př. n. l.
  - dochována v rituálních védských textech

Gramatiky přirozeného jazyka

- Paniniho gramatika sanskrtu
  - cca 400 př. n. l.
  - dochována v rituálních védských textech
  - podobná BNF (Backus-Naurově formě)

Gramatiky přirozeného jazyka

- Paniniho gramatika sanskrtu
  - cca 400 př. n. l.
  - dochována v rituálních védských textech
  - podobná BNF (Backus-Naurově formě)
  - používala kontextových i bezkontextových pravidel, obsahovala asi 1700 termů

Gramatiky přirozeného jazyka

- Paniniho gramatika sanskrtu
  - cca 400 př. n. l.
  - dochována v rituálních védských textech
  - podobná BNF (Backus-Naurově formě)
  - používala kontextových i bezkontextových pravidel, obsahovala asi 1700 termů
  - zabývala se z velké části morfologií, nikoli syntaxí

Gramatiky přirozeného jazyka

- Která česká gramatika je nejstarší?

GRAMATIKY PŘIROZENÉHO JAZYKA

- Která česká gramatika je nejstarší?

Gramatika česká (1533)

GRAMATIKY PŘIROZENÉHO JAZYKA

- Která česká gramatika je nejstarší?

Gramatika česká (1533)

- dvě části

1. Ortographia (Václav Beneš, Petr Gzela)
2. Etymologia (Václav Filomates)

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

- skupiny slov tvoří větné jednotky, které jsou označovány jako fráze, a jako větné členy (složky, constituents) formují větu

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

- skupiny slov tvoří větné jednotky, které jsou označovány jako fráze, a jako větné členy (složky, constituents) formují větu
- např.
  substantivum je součástí jmenné fráze (NP)

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

- skupiny slov tvoří větné jednotky, které jsou označovány jako fráze, a jako větné členy (složky, constituents) formují větu
- např.
  substantivum je součástí jmenné fráze (NP)
  jmenná fráze spolu s předložkou tvoří předložkovou frázi (PP)

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

- skupiny slov tvoří větné jednotky, které jsou označovány jako fráze, a jako větné členy (složky, constituents) formují větu
- např.
  substantivum je součástí jmenné fráze (NP)
  jmenná fráze spolu s předložkou tvoří předložkovou frázi (PP)
- syntaktická struktura věty je zachycena jako složkový strom

SLOŽKOVÝ PŘÍSTUP

Složkový strom

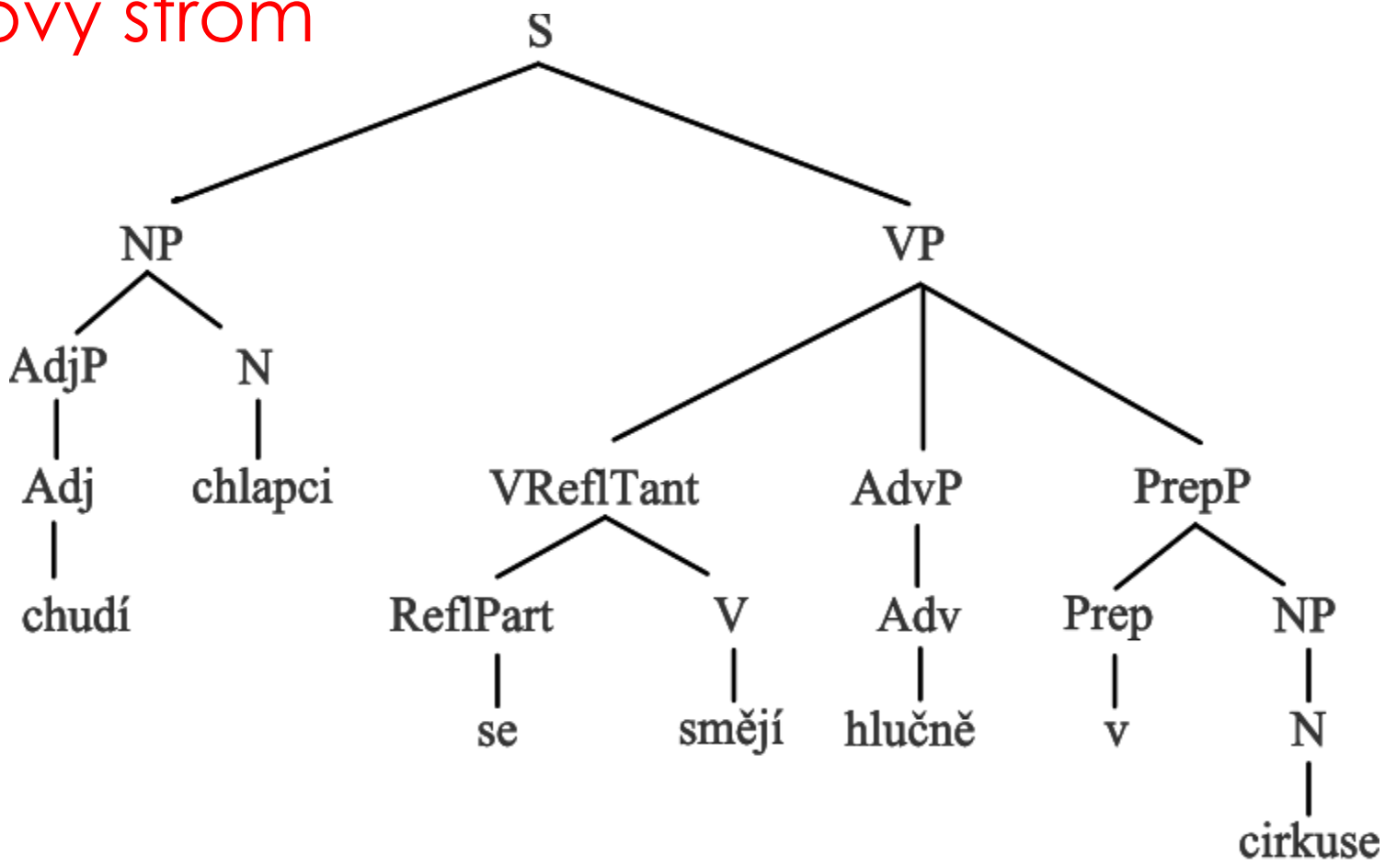

Převzato z: https://www.czechency.org/slovnik/SLO%C5%BDKA

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- Leonard Bloomfield

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- Leonard Bloomfield
- využití matematických metod
- odhlédnutí od obsahové složky jazyka

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- Leonard Bloomfield
- využití matematických metod
- odhlédnutí od obsahové složky jazyka
- rozklad celku na menší systémově definované části

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- Leonard Bloomfield
- využití matematických metod
- odhlédnutí od obsahové složky jazyka
- rozklad celku na menší systémově definované části
- předpoklad:

  Jednotky jedné úrovně jsou složeny z jednotek nižší úrovně reprezentace

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- Leonard Bloomfield
- využití matematických metod
- odhlédnutí od obsahové složky jazyka
- rozklad celku na menší systémově definované části
- předpoklad:

  Jednotky jedné úrovně jsou složeny z jednotek nižší úrovně reprezentace
- jazyk popsán primárně z hlediska morfologie

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- IA model (item and arrangement model)

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- IA model (item and arrangement model)

cats

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- IA model (item and arrangement model)

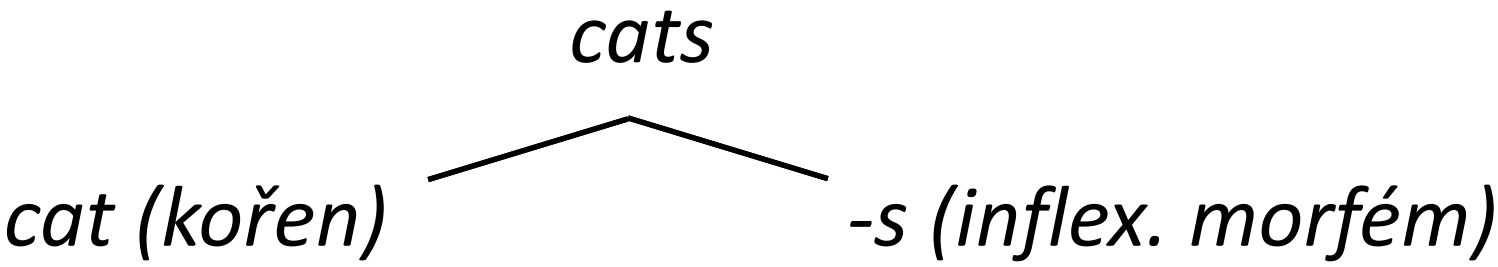

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- IA model (item and arrangement model)

unbearable

AMERICKÝ DESKRIPTIVISMUS

- IA model (item and arrangement model)

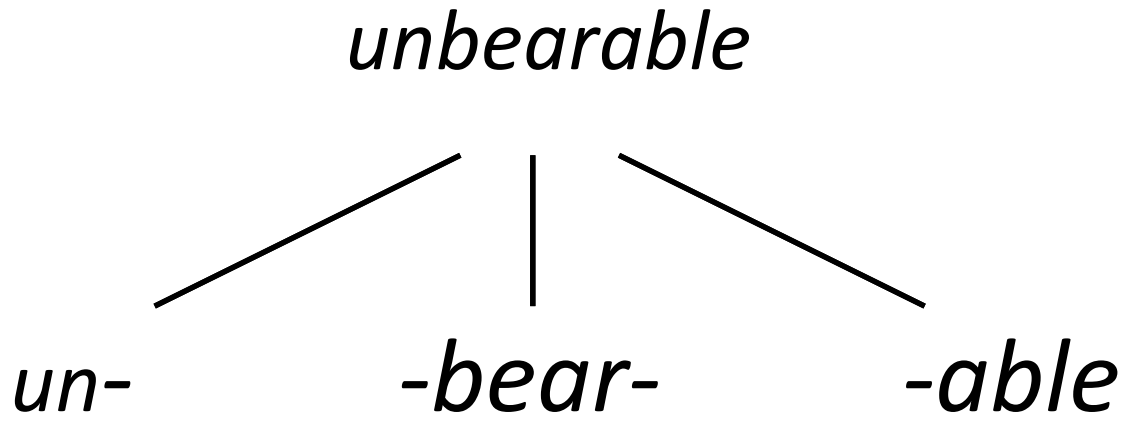

GENERATIVISTICKÝ OBRAT V JAZYCE

- pohled na syntax

GENERATIVISTICKÝ OBRAT V JAZYCE

- pohled na syntax

  Bloomfield – deskriptivní studium větných frází

GENERATIVISTICKÝ OBRAT V JAZYCE

- pohled na syntax

  Bloomfield – deskriptivní studium větných frází

  Chomský – nalézací mechanismus, který konstruuje věty PJ

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze
- TGG: fáze počátku syntaktické struktury, při níž dochází k výběru jednotek z lexikonu

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze
- TGG: fáze počátku syntaktické struktury, při níž dochází k výběru jednotek z lexikonu
- FGP: tektogramatický závislostní strom

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze
- TGG: fáze počátku syntaktické struktury, při níž dochází k výběru jednotek z lexikonu
- FGP: tektogramatický závislostní strom
- G&B: D-struktura

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze
- TGG: fáze počátku syntaktické struktury, při níž dochází k výběru jednotek z lexikonu
- FGP: tektogramatický závislostní strom
- G&B: D-struktura
- minimalismus: lexikální soubor – rozhraní s lexikonem

HLOUBKOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „neviditelná“ sémantická struktura věty/fráze
- TGG: fáze počátku syntaktické struktury, při níž dochází k výběru jednotek z lexikonu
- FGP: tektogramatický závislostní strom
- G&B: D-struktura
- minimalismus: lexikální soubor – rozhraní s lexikonem
- připisují se zde tematické role argumentům

POVRCHOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „viditelná“ formální/syntaktická struktura věty/fráze

POVRCHOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „viditelná“ formální/syntaktická struktura věty/fráze
- generována z hloubkové struktury pomocí bázových a transformačních pravidel

POVRCHOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „viditelná“ formální/syntaktická struktura věty/fráze
- generována z hloubkové struktury pomocí bázových a transformačních pravidel
- abstraktní syntaktická úroveň, dělí se na fonetickou a logickou formu

POVRCHOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „viditelná“ formální/syntaktická struktura věty/fráze
- generována z hloubkové struktury pomocí bázových a transformačních pravidel
- abstraktní syntaktická úroveň, dělí se na fonetickou a logickou formu
- G&B
- minimalismus
- FGP

POVRCHOVÁ STRUKTURA

- v různých lingvistických směrech různě definovaná „viditelná“ formální/syntaktická struktura věty/fráze
- generována z hloubkové struktury pomocí bázových a transformačních pravidel
- abstraktní syntaktická úroveň, dělí se na fonetickou a logickou formu
- G&B
- minimalismus
- FGP

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- Noam Chomský

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- Noam Chomský
- Syntactic Structures (1957)

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- Noam Chomský
- Syntactic Structures (1957)
- autonomie syntaxe

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- Noam Chomský
- Syntactic Structures (1957)
- autonomie syntaxe

Colorless green ideas sleep furiously.

vs.

Furiously sleep ideas green colorless.

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- Noam Chomský
- Syntactic Structures (1957)
- autonomie syntaxe

Bezbarvé zelené myšlenky zuřivě spí.

vs.

Spí myšlenky zelené zuřivě bezbarvé.

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- teoretický strukturální model
- jazykový systém (kompetence, I-jazyk)
- kernel sentences
- T-model s lexikonem a hloubkovou strukturou

TRANSFORMAČNÍ GENERATIVNÍ GRAMATIKA

- T-model s lexikonem a hloubkovou strukturou

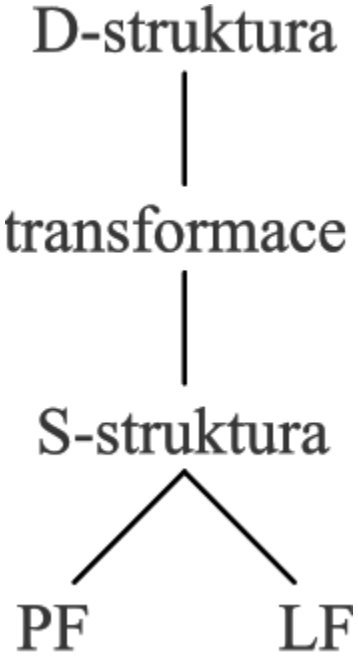

Teorie principů a parametrů

- PPT (Principle and Paramether Theory)

Teorie principů a parametrů

- PPT (Principle and Paramether Theory)
- teoretický rámec TTG od 80. let do současnosti

Teorie principů a parametrů

- PPT (Principle and Paramether Theory)
- teoretický rámec TTG od 80. let do současnosti
- 2 vývojové stupně

TEORIE PRINCIPŮ A PARAMETRŮ

- PPT (Principle and Parameter Theory)
- teoretický rámec TTG od 80. let do současnosti
- 2 vývojové stupně

  a) Teorie řízení a vázání

  b) Minimalismus

TEORIE PRINCIPŮ A PARAMETRŮ

- PPT (Principle and Parameter Theory)
- teoretický rámec TTG od 80. let do současnosti
- 2 vývojové stupně

  a) Teorie řízení a vázání

  b) Minimalismus

- univerzální gramatika

G&B Teorie řízení a vázání

- Government and Binding Theory

G&B Teorie řízení a vázání

- Government and Binding Theory
- derivační model syntaxe a univerzální gramatika

G&B Teorie řízení a vázání

- Government and Binding Theory
- derivační model syntaxe a univerzální gramatika
- dvě komponenty

G&B Teorie řízení a vázání

- Government and Binding Theory
- derivační model syntaxe a univerzální gramatika
- dvě komponenty
  i. čtyři roviny reprezentace
  ii. systém omezení (constrains)

G&B Teorie řízení a vázání

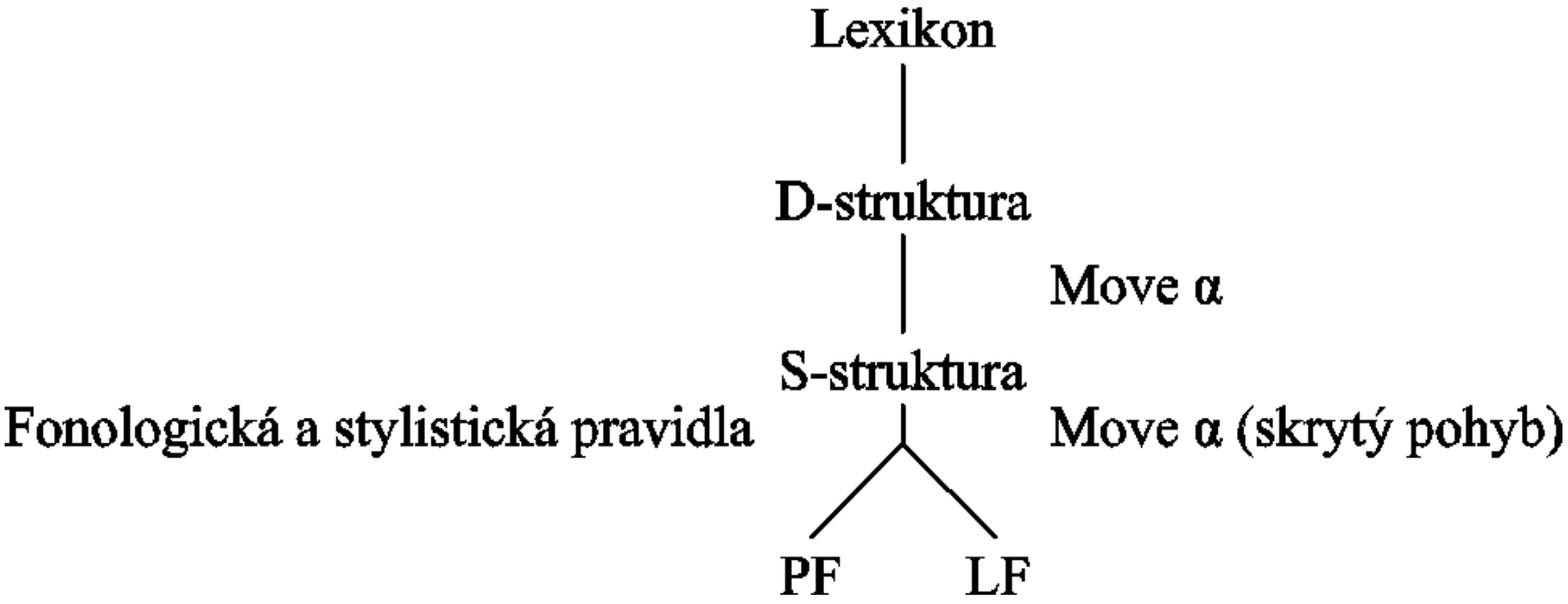

G&B Teorie řízení a vázání

- dílčí teorie/moduly:

  a) zjednodušená „teorie struktury“ (X-bar teorie)

G&B Teorie řízení a vázání

- dílčí teorie/moduly:

  a) zjednodušená „teorie struktury“ (X-bar teorie)

  b) teorie abstraktních pádů jmenných frází (teorie pádů)

G&B Teorie řízení a vázání

- dílčí teorie/moduly:

  a) zjednodušená „teorie struktury“ (X-bar teorie)

  b) teorie abstraktních pádů jmenných frází (teorie pádů)

  c) sémantická teorie argumentů (hlavně jmenných frází), „teorie tematických vztahů“ (theta teorie)

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- reakce na pozdní fáze G&B

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- reakce na pozdní fáze G&B
- snaha zredukovat rozsáhlé množství pravidel a nahradit je pravidly obecnějšími

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- reakce na pozdní fáze G&B
- snaha zredukovat rozsáhlé množství pravidel a nahradit je pravidly obecnějšími
- ruší rozdíl mezi hloubkovou a povrchovou strukturu

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- reakce na pozdní fáze G&B
- snaha zredukovat rozsáhlé množství pravidel a nahradit je pravidly obecnějšími
- ruší rozdíl mezi hloubkovou a povrchovou strukturu
- pouze jedna rovina interpretace

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- reakce na pozdní fáze G&B
- snaha zredukovat rozsáhlé množství pravidel a nahradit je pravidly obecnějšími
- ruší rozdíl mezi hloubkovou a povrchovou strukturu
- pouze jedna rovina interpretace
- dva základní mechanismy
  i. výběr z lexikonu
  ii. operace sloučení (Merge)

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- dvě roviny popisu (*interface levels*)

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- dvě roviny popisu (*interface levels*)
  i. logická forma

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- dvě roviny popisu (*interface levels*)
  i. logická forma
  ii. fyzická forma / fonetická interpretace

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- dvě roviny popisu (*interface levels*)
  i. logická forma
  ii. fyzická forma / fonetická interpretace

- používají se generativní pravidla
- operace *merge* a *move*

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- stále ve vývoji

MP MINIMALISTICKÝ PROGRAM

- stále ve vývoji

- dílčí modifikované verze (nanosyntax, radikální minimalismus)

REKAPITULACE

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- jeden člen vazby je označován jako člen řídicí, druhý jako závislý

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- jeden člen vazby je označován jako člen řídicí, druhý jako závislý
- (např. adjektivum závisí na substantivu)

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- jeden člen vazby je označován jako člen řídicí, druhý jako závislý
- (např. adjektivum závisí na substantivu)
- závislostní strom

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- jeden člen vazby je označován jako člen řídicí, druhý jako závislý
- (např. adjektivum závisí na substantivu)
- závislostní strom
- *uzly* odpovídají elementárním jednotkám vstupu (často slovům)

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- jeden člen vazby je označován jako člen řídicí, druhý jako závislý
- (např. adjektivum závisí na substantivu)
- závislostní strom
- uzly odpovídají elementárním jednotkám vstupu (často slovům)
- *hrany* označují vztahy závislostí mezi elementárními jednotkami

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

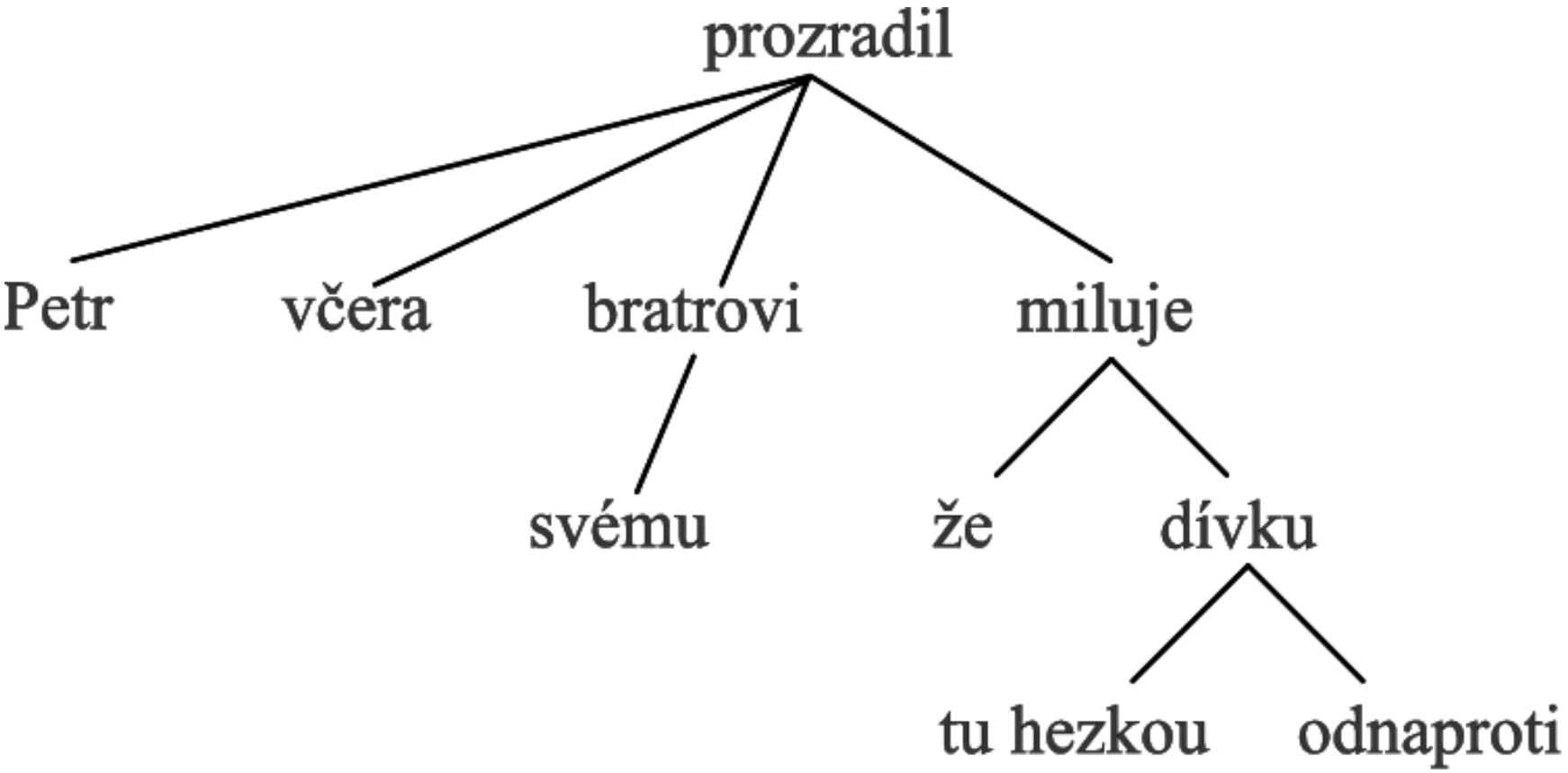

převzato z: https://www.czechency.org/slovnik/Z%C3%81VISLOSTN%C3%8D%20STROM

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Lucien Tesniére

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Lucien Tesniére
- Éléments de syntaxe structurale

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Lucien Tesniére
- Éléments de syntaxe structurale
- Vladimír Šmilauer

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- valence

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- valence
- aktant

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- valence
- aktant
- cirkumstant

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- valence
- aktant
- cirkumstant

- rozdíl mezi tradiční gramatikou?

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- valence
- aktant
- cirkumstant

- rozdíl mezi tradiční gramatikou?

podmět – přísudek

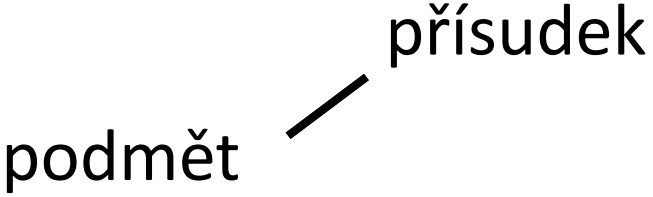

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Dvourovinná valenční syntax (DVS)

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Dvourovinná valenční syntax (DVS)
- Funkční generativní popis (FGP)

ZÁVISLOSTNÍ PŘÍSTUP

- Dvourovinná valenční syntax (DVS)
- Funkční generativní popis (FGP)
- Fillmorova teorie pádové gramatiky

Teorie hloubkových pádů

- Charles Fillmore (1967)

Teorie hloubkových pádů

- Charles Fillmore (1967)
- sémantické pády/role

Teorie hloubkových pádů

- Charles Fillmore (1967)
- sémantické pády/role
- rozlišoval 6 základních hloub. pádu (dále se rozšiřují)

Teorie hloubkových pádů

- Charles Fillmore (1967)
- sémantické pády/role
- rozlišoval 6 základních hloub. pádu (dále se rozšiřují)
- univerzální vrozené koncepty

Teorie hloubkových pádů

- Charles Fillmore (1967)
- sémantické pády/role
- rozlišoval 6 základních hloub. pádu (dále se rozšiřují)
- univerzální vrozené koncepty
- „kdo to udělal“
- „komu se to událo“
- „kdo se změnil“

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše
- 60. a 70. léta 20. stol.

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše
- 60. a 70. léta 20. stol.
- systémově uspořádaný soubor větných vzorců a pravidel

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše
- 60. a 70. léta 20. stol.
- systémově uspořádaný soubor větných vzorců a pravidel
- větný vzorec

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše
- 60. a 70. léta 20. stol.
- systémově uspořádaný soubor větných vzorců a pravidel
- větný vzorec
  a) gramatický větný vzorec (GVV)
  b) sémantický větný vzorec (SVV)

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- lingvisté kolem Fr. Daneše
- 60. a 70. léta 20. stol.
- systémově uspořádaný soubor větných vzorců a pravidel
- větný vzorec
  a) gramatický větný vzorec (GVV)
  b) sémantický větný vzorec (SVV)
- MČ 2 – Tvarosloví, MČ 3 – Skladba

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje
   - derivace nekonečného množství vět

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje
   - derivace nekonečného množství vět
   - obligatorní a potenciální pozice

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje
   - derivace nekonečného množství vět
   - obligatorní a potenciální pozice
b) sémantický větný vzore (SVV)

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje
   - derivace nekonečného množství vět
   - obligatorní a potenciální pozice
b) sémantický větný vzore (SVV)
   - sémantická valence (intence)

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

a) gramatický větný vzorec (GVV)
   - slovnědruhové a flektivní údaje
   - derivace nekonečného množství vět
   - obligatorní a potenciální pozice
b) sémantický větný vzore (SVV)
   - sémantická valence (intence)
   - agens, kauzátor, procesor, patiens, recipient, nositel…

DVOUROVINNÁ VALENČNÍ SYNTAX

- centrálním elementem je sloveso
- valenční potenciál

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- pojmový rámec pro formální popis jaz. systému

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- pojmový rámec pro formální popis jaz. systému
- zachycuje vztahy mezi jednotkami různých rovin

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- pojmový rámec pro formální popis jaz. systému
- zachycuje vztahy mezi jednotkami různých rovin
- lingvisti kolem Petra Sgalla (60. léta)

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- pojmový rámec pro formální popis jaz. systému
- zachycuje vztahy mezi jednotkami různých rovin
- lingvisti kolem Petra Sgalla (60. léta)
- dílčí studie

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- pojmový rámec pro formální popis jaz. systému
- zachycuje vztahy mezi jednotkami různých rovin
- lingvisti kolem Petra Sgalla (60. léta)
- dílčí studie
  - presupozice
  - negace
  - valence sloves, jmen i adjektiv
  - aktuální členění

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován
- data z PDT

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován
- data z PDT
- složky generativní a překladové

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován
- data z PDT
- složky generativní a překladové
- původně 5 rovin

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován
- data z PDT
- složky generativní a překladové
- původně 5 rovin
  - tektogramatická rovina
  - povrchově syntaktická
  - morfematická
  - fonologická (morfonologická)
  - fonetická

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- rámec je doplňován, příp. modifikován
- data z PDT
- složky generativní a překladové
- původně 5 rovin
  - tektogramatická rovina
  - ~~povrchově syntaktická~~
  - morfematická
  - fonologická (morfonologická)
  - fonetická

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  morfematická pádová jednotka Instrumentál

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  morfematická pádová jednotka Instrumentál

  - funkce: prostředek, patient, konatel (pasivum), přísudkové jméno, směr – kudy…

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  morfematická pádová jednotka Instrumentál

  - funkce: prostředek, patient, konatel (pasivum), přísudkové jméno, směr – kudy…

Kopal jámu motykou.

Chodí do města zkratkou.

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  funkce Prostředek

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  funkce Prostředek

  - morfematická jednotka: instrumentál, předložkové pády

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- vztah formy a funkce

  funkce Prostředek

  - morfematická jednotka: instrumentál, předložkové pády

Píše na psacím stroji.

Dostal se do Afriky prostřednictvím cestovní kanceláře.

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- empirická práce na překladových složkách

  (kontextové podmínky pro výběr náležité formy)

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- tektogramatika
  - významová rovina větné stavby
  - závislostní strom, vrcholem je predikát

- tektogramatika

Starý sultán a nový sultán se vystřídali na trůnu.

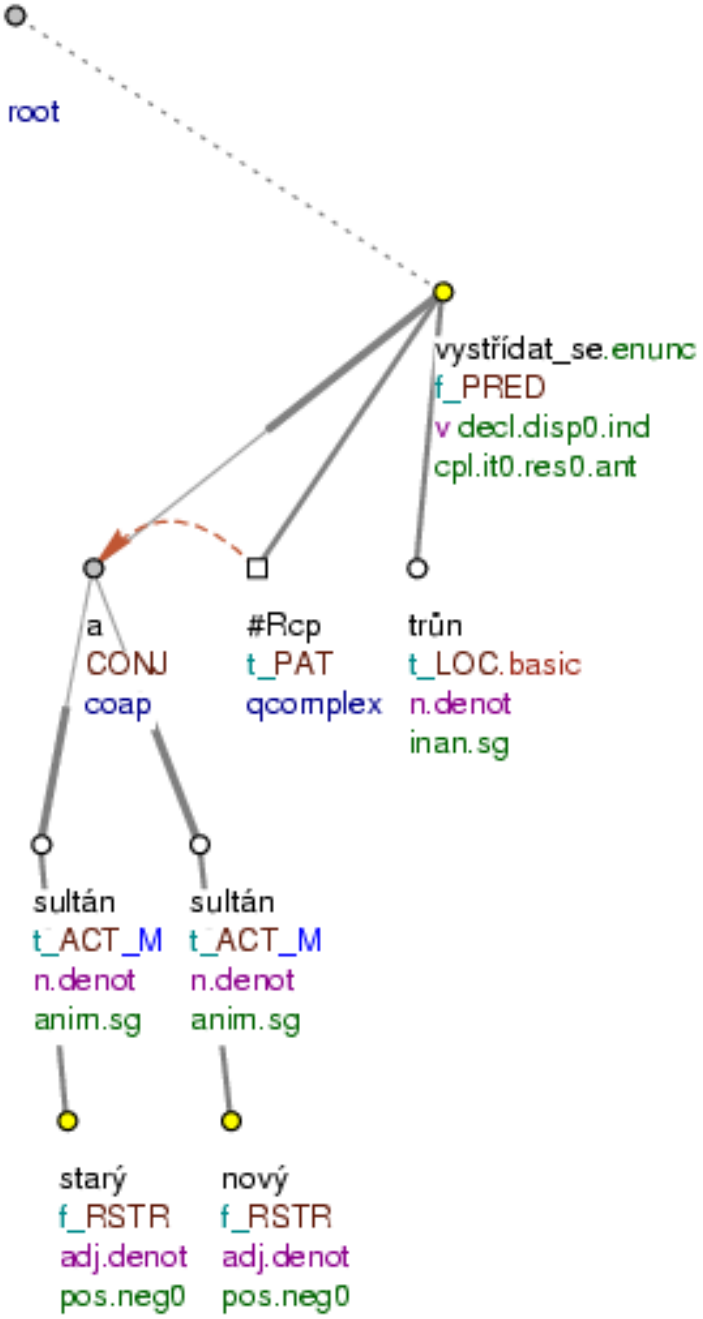

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- funktor (syntaktické jednotky)

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- funktor (syntaktické jednotky)
- aktant (participant – vždy valenční)

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- funktor (syntaktické jednotky)
- aktant (participant – vždy valenční)
- volná doplnění

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- funktor (syntaktické jednotky)
- aktant (participant – vždy valenční)
- volná doplnění

- VV jsou chápany (stejně jako u Šmilauera) jako větné členy klauze řídící

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- VV a nominalizovaný transformát

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- VV a nominalizovaný transformát

  Petr rozsvítil, když vstoupil do místnosti.

  Petr rozsvítil po (svém) vstupu do místnosti.

FUNKČNÍ GENERATIVNÍ POPIS

- VV a nominalizovaný transformát

  Petr rozsvítil, když vstoupil do místnosti.

  Petr rozsvítil po (svém) vstupu do místnosti.

- vztah koordinace, apozice, parenteze a doplňku nezachytíme binárním vztahem

  - stavba věty má podobu vícerozměrné sítě

Literatura

Nový encyklopedický slovník češtiny online:

https://www.czechency.org/

hesla: Formální jazyk, Formální gramatika, Chomského hierarchie gramatik a jazyků, Transformační generativní gramatika, Hloubková struktura, Povrchová struktura, T-model, Teorie principů a parametrů, Univerzální gramatika, Minimalistický program, Move, Merge, Dvourovinná valenční syntax, Funkční generativní popis